

ר' בצלאל (בר' אברהם) אשכנזי

בעל השיטה מקובצת

אחדות. ספר זה רבה חשיבותו להבנת התלמוד וגדולה ההתעניינות בו בכל חוגי הלומדים. מלבד למסכתות אלו נמצאת שיטה מקובצת בכתב יד לעוד כמה וכמה מסכתות.

ר' בצלאל היה גם מגדולי המשיבים. אף בתשובותיו הוא מתגלה בכל גדולתו. בהרחבה רבה ובכח נתוחי דק הוא חודר לכל סבכי הבעיה ומשתמש בכל החומר התלמודי והרבני השייך לעניין ובסגנון ברור וצלול הוא נושא ונותן בעמקה של הלכה עד שמוציא את מסקנתו. תשובותיו נאספו בקובץ אחד עוד בחייו, ונדפסו בויניציה שנת ש"ן.

מפורסמות לשבח גם הגהותיו לתלמוד. רוב הגהותיו הן על פי כתבי יד שרשם על גליונות התלמוד שלמד בו (בדפוס ויניציה). הגהותיו לסדר קדשים נדפסו בש"ס דפוס ווילנא (הוצאת ראם). ואמנם בלעדו קשה מאוד הלמוד במסכתות אלו שלא הוגהו כל הצורך עד ימיו. הגהותיו לירושלמי עודן טמונות בכתב יד. כן חיבר ספר "כללי התלמוד" שליקט מספרי הקדמונים שנאבדו ברובם.

ר' בצלאל נפטר בירושלים אחרי שנת ש"ב (1592). חברו הנאמן המשורר ר' ישראל נגארה הספידו קונן עליו. הוא מתארו במלים: "איש אלהים קדוש. עסקן ורב פעלים. מציל עשוקים ומנהיג גדול".

האשכנזים שהכירו בו את מנהיגם, אף על פי שבקרב בני העדה נמצאו כמה חכמי תורה גדולים שעלו בידיעתם בתורה למעלה רמה מאוד. בהיותו בקי בשפת השלטון ויודע להתהלך עם הפקידים היה לבני העדה לפה. כל כובד הנטל נשא על שכמו. לא פעם יצא בשליחות העדה לאסוף כספים לטובת העניים, או לפדות בית כנסת וכיוצא. לא פעם ביקר בארצות הסמוכות, מצרים וסוריא, ויש שהלך גם לקושטא. הרבה מאמצים השקיע בהשכנת השלום בין העדות השונות בקהלתו. במכתביו לידידו המשורר ר' ישראל נגארה מתגלית כל חרדתו ודאגתו לשלום קהלתו.

בספריו קנה לו ר' בצלאל מקום נכבד מאוד בספרות הרבנית. ספרו העיקרי הוא "אסיפת זקנים", או "שיטה מקובצת", שחיבר על רוב מסכתות התלמוד. בו אסף וסידר פירושי הרבה ראשונים לסוגיות הש"ס, כגון פירושי רבינו גרשם מאור הגולה, רבינו חננאל, ר' יוסף ׳ן מיגש, תוספות שאנץ, ר' ישעיה די טראני, ר' מנחם המאירי, ורבים אחרים. מהם נדפסו למסכתות: ביצה (אפען, תק"פ); כתובות (קושטא, תצ"ח); נזיר (ליורנו, תקל"ד); בבא קמא (אמשטרדם, תקל"ב); בבא מציעא (שם, תפ"א); בבא בתרא (שאלוניקי, תקנ"א); זבחים, בכורות ולקצת מסכת מנחות (בספר "מזבח כפרה", ליורנו, תק"ע). כמה מהם יצאו במהדורות

מגדולי חכמי התורה במצרים ובירושלים במחציתה הראשונה של המאה הרביעית לאלף השישי. מוצא משפחתו מארץ אשכנז. אביו ר' אברהם עלה לא"י והתישב בירושלים, או בצפת. כאן נולד ר' בצלאל. שנת לידתו אינה ידועה וכן לא ידוע מאומה על שנות חייו הראשונות בא"י. מסיבה בלתי ידועה עזב ר' אברהם את הארץ וירד עם משפחתו למצרים. ר' בצלאל למד תורה מפי ר' דוד ׳ן זמרא (הרדב"ז) ומפי ר' ישראל די קוריאל. את שני החכמים הללו הוא מזכיר ברוב כבוד וקורא להם "רבותי". הרבה שנים עסק ר' בצלאל בתורה בשקידה עצומה והיה ממעט בשינה ובאכילה ויגע בתורה. כשעזב הרדב"ז רבו את מצרים ועלה לא"י הוקם ר' בצלאל במקומו כרב ראשי ליהודי מצרים. בין תלמידיו שלמדו תורה מפיו נמנה האחד המיוחד ר' יצחק לוריא, הוא האר"י הקדוש. מלבד עסקו בתורה עסק הרבה בצרכי צבור והתקין תקנות לטובת קהל עדתו, וכאשר השתרר על יהודי מצרים אחד התקיפים שבא מקושטא ונהג שררה ברוב גאווה נלחם בו ר' בצלאל בעוז ובהשתדלותו ניטל ממנו התואר הרשמי "נגיד". כנראה לרגלי מחלוקת זו הוכרח לעזוב את משרתו הרמה במצרים ועלה לא"י ונתישב בירושלים. גם בירושלים נבחר לעמוד בראש הצבור, הן מצד עדת הספרדים שהיוו את הרוב בקהלת ירושלים, והן מצד

(מתוך: אנציקלופדיה לחולדות גדולי ישראל. בעריכת ד"ר מרדכי מרגליות)